

## ZAPISKI

### Cerkev in osebnost.

V članku »Cerkev in osebnost« so na str. 3 za stavkom: »Organska zasidranost... pospešuje njeno tvorno moč« po pomoti izostali sledeči važni odstavek:

Službena hierarhična cerkvena organizacija ima moč proizvajanja novih sebi podrejenih organizacij samo v zvezi z organsko notranjo močjo cerkvenega organizma. Še čudovitejšo tvorno moč imajo velike krščanske osebnosti, svetniki. Močne religiozne osebnosti postajajo središče tovariških krožkov; tvorijo se nove verske družbe, redovniške družbe, nove ustanove v korist trpečega človeštva, pospešuje se versko življenje in celo umetnost in znanost. Močne religiozne osebnosti prenavljajo obličje zemlje in Cerkve.

Take močne osebnosti se ne dajo vzgojiti s samimi teorijami in pokreti. Mogoče pa je, rast in oblikovanje takih osebnosti ovirati, ako tehnična stran organizacij sega predaleč. Zlasti velika je ta nevarnost med malimi narodi, ako pretiravanje organizacij razmerno preveliko število osebnosti obtežuje s tehničnimi organizatorskimi posli. Pretirani tehnični mehanizem ovira vitalno gibkost miselnosti in osebnosti.

Varujmo se, da ne bomo prezrli, kako je posebno za versko, znanstveno in umetnoško ustvarjanje važna tvorna moč izbranih osebnosti in nepri-siljenih tovariških krožkov; njih potreba in korist je obilno potrjena po cerkveni, kulturni in posebno književni zgodovini.

Za tem sledi odstavek: Odločilno važnost osebnostne individualne vzgoje itd.

### Povojna katoliška italijanska književnost.

Prvi kongres katoliških književnikov v Firencah leta 1933 je pokazal, da obstoje njihove skupine v Firencah, Rimu, Bolonji, Palermu in Milanu. Do tega kongresa je ostal katoliški književnik še neopredeljen. Razne skupine so delovale po različnih, čeprav v bistvu enakih programih, a razno-vrstnih po izvedbi. Šele takrat so padla vprašanja kot: kaj razumemo pod katoliškim književnikom; katere so duhovne značilnosti le-tega, ki mora pri umetniškem trudu paziti ne samo na lepoto, ampak tudi na namen; kakšna razmerja so med književnostjo in apologetiko in kakšno mora biti stališče katoliškega pisatelja nasproti problemu zla. Dokončnega odgovora na vsa ta vprašanja kongres sam ni dal, vendar se je zazdelo, da je prevladal ekstremistični zamislek reakcionarne književnosti proti izrodnomu moderne. Poleg tega je bil kongres nekaka revija sodobnih moči katoliške ital. književnosti in je pripomogel do povrednotenja raznih sil in skupin. Sedaj se vrši redno vsako leto in je neke vrste grezilo za delovanje katoliške književnosti.

Skupine, ki so se na teh kongresih najbolj uveljavile, so tri: prva iz Firenc okoli revije »Frontespizio«, ki vodi večinoma polemiko in je v tem zvesta svojemu voditelju Papiniju; druga iz Palerma okoli revije »La tradizione«, ki ji je urednik filozof Pietro Mignosi in katere smer lahko ozna-



čimo kot nihanje med filozofijo in estetiko; tretja iz Milana okoli »Revije novosholastične filozofije«, ki ji je sourednik in duhovni oče P. A. Gemelli. Naslov revije pove sam smer te skupine.

Najmočnejša, tako po številu kot po močeh, je gotovo florenska skupina okoli revije »Frontespizio« (»Naslovna stran«). Pri njej kraljuje, čeprav ji ni urednik, najmočnejši duh sploh v sodobni ital. književnosti: Giovanni Papini. Mirno lahko trdimo, da je Papinijeva »La storia di Cristo« prvi in obenem vogelni kamen povojne ital. katoliške književnosti. Knjiga je imela svetoven uspeh in je prevedena na nešteto jezikov. Sledil ji je v sodelovanju z Giuliottijem »Besednjak divjega moža«, nato »Gog«, potem »Sv. Avguštin« in končno »Dante vivo«. Omeniti moramo še, da je lani o božiču zbral svoje najboljše polemične članke v knjigi: »Hudičev kamen« in jih izdal pri »Frontespiziu«. V vsem delovanju tega izpreobrnjenca (katoliška italijanska književnost je pridobila največ na izpreobrnjenecih) najdemo neko težnjo, ki se je po njem prelila v florentinsko skupino, k zgodovini, proč od čiste literature, ki je po njegovih besedah plod izmišljotine, torej neresničen, neadekvaten sedanjemu času. Kritika ni, posebno z zadnjimi P. deli, prav nič zadovoljna. Očita mu, in to upravičeno, sterilnost, gromovništvo, preveč polemike in premalo gradbe.

Zvest tovariš v isti skupini mu je Domenico Giuliotti, tudi izpreobrnjenec. Giuliotti je absolutist s tako vero, da ne more trpeti relativnosti. Najprej je bil republikanec, potem socialist, nato anarhist, končno je prešel v katolicizem, kjer se je ustalil. Njegove najboljše knjige — seveda polemične — so »Žerjavica in plameni« ter »Barabova ura«. V njih se izraža ikonoklastični duh v borbi proti vsem kompromisom verujoče duše s svetskim duhom. »Zdi se stekel — pravi o njem Papini — nasilnež, pa je samo pravičen človek, ki gre ravno in ne popušča.« Vendar je nemirnejši duh kot Papini in medtem ko ta v begu pred čisto umetnostjo opisuje življenje svetega Avgušтина ali Danteja, se Giuliotti bavi s temnejšimi, razboritejšimi osebami, kot n. pr. v zadnji knjigi »Sraka na vislicah«, v kateri opisuje, pregleduje, pogloblja, razčišča Villonovo osebo in njegovo, včasih lirično čisto, včasih bordelsko spolsko poezijo.

Tretji med njimi — čeprav precej mlajši, tridesetletnik — je Piero Bergellini, urednik skupinskega glasila »Frontespizio«. Polemik, kot pač zahteva njegova revija, je napisal že par knjig kot »Scritti a maggio«, »Fra Diavolo«, »San Bernardino«, »Architettura« in zadnjo, komaj izišlo »Carducci«. Njegov slog ima namen, kot pravi italijanski pregovor, »prender regione per sè e lasciar torto agli altri« in v tem je mojster. Vodi z robato roko in praskajočim peresom skupinsko revijo in je vsekakor eden izmed najboljših italijanskih polemikov.

Guido Manacorda je teoretik in problematik te skupine. Išče notranjo zgradbo sistemov in je ves v misli, v zasnovi. Omeniti moram njegov »Tempelj in gozd« in »Samote«. Njegov slog je bogat sugestije, reven po obzorju.<sup>1</sup> Poleg njega lahko postavimo Fenu Edoarda, teoretika, razglabljavca, ki se je

<sup>1</sup> Na enega izmed njegovih člankov v opravičilo italijansko-abesinske vojne odgovarja g. Franc Terseglav v »Času« 1936, št. 1-2.



uveljavil posebno z zadnjo knjigo o »Freudu«. Ostali, manjši, so še: Nicola Lisi, mehek pripovedovalec pravljic »z moralo za repèk«. Iginio Giordani, filozof, ki je izdal »Znak nedoslednosti«, Guido Liberatore, polemik à la Bloy, ki odkriva nov svet s tem, da ruši starega, kot na primer v »Pobunjenem moštvu in mirnem krmarju«. Sem spada tudi Arrigo Buggiani s knjigo parabol »Praznik nepotrebnega človeka«.

Edina smer čiste literature, ki je zastopana pri tej reviji, je pesništvo. Šteje pa štiri lirike, ki jih moramo priznati poleg Ungarettija za najboljše italijanske sodobne pesnike. To so: Fallacara, Pezzani, Auro d'Alba in Betocchi. Njihov slog niha med Ungarettijevim imediatizmom in novo stvarnostjo francoskega vpliva. Fallacara je izdal »Antologijo« in je najmočnejši. Pezzani je pesnik tudi kadar pripoveduje »zgodbe o nočni uri«. Njegova najboljša lirična zbirka so »Zeleni angeli«, v kateri poje ljubezensko bratstvo in nam prikazuje svoje gledanje krščanskega življenja. Carlo Betocchi se je s knjigo lirike »Stvarnost premaga sen« pokazal kot človek, ki odkriva in tolmači svetlo, čudežno realnost, ki je skrita v stvareh. Zdi se mi, da je blizu Rimbaudija, posebno zaradi te svoje vernosti v realnost in zaradi načina, v katerem jo izraža v obliki iluminacij. Auro d'Alba je izdal lepo, dobro zbirko »Ofelia«, posvečeno spominu svoje rano umrle hčerke. Pri njem se čutijo poleg imediatizma še postimpresionistične primesi, ki se pa tupa-tam lepo priležejo mehki, lirični snovi.

To bi bila skupina okoli »Frontespizia« ali skupina »bega iz čiste umetnosti« v zgodovino, v polemiko. »Naš človek — trdi Papini — ni za roman, ne za daljšo novelo.« In temu sledijo zvesto njegovi tovariši. Vendar se zdi, da vodi ta smer v sterilnost in odgovor frontespizianov, da »gradijo s polemiko«, je nezadovoljiv. Polemika skoraj vedno razdira, ne pa gradi. In ravno ta gradbena črta manjka »Frontespiziu« in njegovi skupini.

Druga skupina se zbira okoli palermitanske revije »La Tradizione« in njenega urednika Pietra Mignosia, tretjega med izpreobrnjeneci. Ta skupina se posebno odlikuje v iskanju nove estetike, ki naj bi dala umetnosti njeno objektivno vrednost. Peter Mignosi sam je najmočnejši sotrudnik in obenem edini vreden omembe. Od »Misli o umetnosti« pa do »Umetnosti in razodetja« je razjasnil že mnogo strani estetičnega vprašanja; s tem, da je dodelil umetnosti neki izvensubjektivni svet in besedi njeno vrednost daru, je poskusil dokazati religiozni značaj poezije in umetnosti sploh. Mignosi je poleg tega tudi pesnik z zbirko »Rast«, predvsem pa romanopisec z »Resničnim veseljem« in »Veseljem agave«.

Tretjo skupino tvori pater Gemelli — tudi izpreobrnjenec — s sotrudniki ob »Reviji novosholastične filozofije«. Pater Gemelli je rektor milanske univerze »Srca Jezusovega«. V njegovem liturgičnem delovanju (poleg filozofije), ki mu je posebno zadnje čase zelo prirastlo k srcu, je učenec Romana Guardinija. Ostali sotrudniki revije so mons. Olgiati, Masnovi, Vanni Rovighi, Rotta, Padovani, Bestetti in La Pira.

Nobena od teh treh skupin torej ne šteje med svojimi člani pravega romanopisca ali novelista. Vendar pa italijanska katoliška književnost ni brez njih, čeprav se ne prištevajo ne k tej ne k oni reviji.



Najmočnejši, najplodovitejši, čeprav ne najizrazitejši, je Tito Casini, avtor trilogije »Dnevi črešnje«, »Dnevi kostanja« in »Pesnitev patriarhov«. V teh knjigah nam Casini predočuje, kako podoživljajo kmetje in dninarji liturgijo v počasnem obračanju leta. Vendar se mi zdi vsebina teh knjig, ki so sicer dobro pisane, predaleč od resničnega življenja. Casinijeva vas je izmišljena od prve hiše do zadnjega dimnika in njegovi kmetje živijo samo v pisčevi domišljiji.

Drugi katoliški romanopisec, Carlo Pastorino, je avtor najboljše italijanske knjige o vojni (»Ognjena preizkušnja«) ter knjig »Pri zaprtem ognju« in »Vaška hiša«. V mladosti je bil dninar po poljih in težak v Genoveškem pristanu. Njegov slog odseva narodno filozofijo, torej brez tehničnih izrazov, a globoko kot ono v pregovorih in rekih.

Nino Salvaneschi, slepi izpreobrnjenec, je napisal »Katedralo brez Boga«, »Mavrico nad prepadom« in »Chopinove muke«, ki jasno izražajo njegovo novo verno notranjost. Toda slog je pomanjkljiv in vsebina včasih naivno sentimentalna in neredko tudi plitka.

Naj omenim še pisateljico Peppino Dore, doma iz Sardegne kot Grazia Deledda. Dore je še mlada, morda niti tridesetletna pisateljica, ki se je rešila sardenjskega okoliša — kar se Deleddi v njenih nesardenjskih povestih le redko posreči — in prinesla v literaturo samo suhi sardenjski slog. Njen prvi roman »V megli« je dosegel precejšen uspeh.

Kar sem omenil ob »Frontespiziu«, velja lahkó za vso italijansko katoliško povojno literaturo. Preveč polemike, preveč filozofije, preveč razdiranja in premalo gradbe: tiste gradbe, ki bi bila v sedanji oseki italijanske književnosti tako zelo potrebna.

Stanko Vuk

## Režiser — Maks Reinhardt

### II

1. Dati odru igralski element, to je tisto, kar je zahtevala mlajša generacija in čemur se je naturalistični teater toliko časa izogibal. Če je bil Reinhardt-genij poklican spolniti ta zahtevek časa, je moral znati zalezti, odkriti, ceniti in vzgojiti igralskih moči. V tem pa je bil Reinhardt mojster, da, pravi čudodelnik! Njegovemu ravnateljevanju, ne rečem, bi se dalo, kar se tiče izbire literature, nemalokje oporekati. Toda njegova neoporečna zasluga pa je ta, da je ustvaril ansambel, ki ga je zbral in popeljal v dobrem desetletju iz majhnih početkov do nezaslišanih višin in ki je kulminiral malo pred svetovno vojno. Kakor je Brahmovo največje gledališko dejanje, da je umel igralce povezati in jih družiti, katerih naravna medsebojna vez je pomenila že realističen stil, tako je znal Reinhardt zalezti z neverjetnim instinktom, drznostjo in neomajnim zaupanjem igralske talente, ki so dali njegovemu gledališču nepopisno razgibanost, fantazijo in drzno strastnost. Kajpak ni smel te moči prepustiti meni nič tebi nič samim sebi, temveč spremljati pazno vsak njihov korak, in kar je najvažnejše, nositi svoje pazno ustvarjalno režiserjevo oko nad vsakim posameznim igralcem, tega pognati v skupno pot